Żewġ vittmi Żwieten

Fil-Maltempata ta' Ottubru ta' l-1913

Carmel P. Baldacchino

Kif jaf kulħadd, fil-Gżejjer Maltin meta jgħaddi Settembru, nibdew nistennew xi ftit tax-xita, għall-prodotti agrikoli tagħna, u mhux l-ewwel darba li għadda Settembru, Ottubru u Novembru mingħajr ma jkollna qatra xita. Il-Knisja tibda tagħmel talb għax-xita biex issaqqi l-prodotti. Fis-sena 1913 kien għadda nofs Ottubru mingħajr qatra xita, imma fis-17 ta' Otturbu nfetħu bibien is-sema u bdiet nieżla xita bil-qliel akkumpanjata minn sajjetti u ragħad li jbeżża' minn kull naħa. L-ajru sar griż u dehret li riesqa maltempata qawwija għax bdiet nieżla x-xita, kif jgħid il-Malti, bil-bramel matul il-lejl kollu tant li r-raba' fil-postijiet il-baxxi tal-gżira mtlew malajr, u ġarret ħafna ħamrija u ħitan tas-sejjiegħ. Is-servizz tat-tram kellu jieqaf minħabba li l-ġebel ngombra l-linji tiegħu.

It-tempesta baqgħet ġejja bil-qawwa tagħha, dehret li kienet ser tkun kbira u kif kien isir is-soltu f'okkażjonijiet oħra bħal dawn ġew, ordnati biex jindaqqu l-qniepen tal-knejjes kollha madwar Malta. L-iskejjel għal ftit tfal li kienu jmorru ġew magħluqa u l-ftit traffiku li kien hawn kellu jieqaf madwar Malta kollha, ħlief għal xi bżonn serju. Anke s-servizz tal-laneċ madwar il-portijiet u l-karozzini waqfu. Ma kont tara lil ħadd barra ħlief għal xi bżonn serju. Ta' min jgħid li l-għada l-Ħamis 18 t' Ottubru kompliet nieżla xita bil-qliel u r-riħ beda jonfoħ b'qawwa ta' riefnu, iqaċċat ħafna friegħi tas-sigar u anke siġar sħaħ, fost is-sajjetti u ragħad il-ħin kollu, it-tappieri tal-kanali tad-drenaġġ bdew jinqalgħu minn posthom u ġew imkaxkra 'l bogħod fejn ħolqu periklu għal min ikollu bżonn joħroġ għax jista' jibqa' nieżel fihom. Kull min kellu kantina intlietlu bl-ilma, kif ukoll min kien joqgħod fil-partijiet il-baxxi ġralu l-istess. Il-widien imtlew bl-ilma, ġebel u materjal ieħor fosthom b'ħafna friegħi tas-siġar, kienet vera sitwazzjoni tal-biża'. Il-partijiet baxxi kienu iżolati għalihom mingħajr l-ebda tama ta' għajnuna, u l-familji li kellhom fejn jitilgħu kellhu jużaw il-parti ta'fuq u jabbandunaw il-parti t'isfel, oħrajn kellhom jitilgħu fuq l-għamara. Il-ftit dawl ta' l-elettriku fejn kien hemm kellu jiġi sospiż, anke s-servizz tat-telefon ġratlu ħafna ħsara billi bir-riħ inqatgħu ħafna wires u ma baqax jiffunzjona, l-ilma fid-djar beda dieħel minn kullimkien anke beda tiela' minn taħt l-art. Il-pulizija kellha biċċa xogħol iebsa ħafna biex tagħti għajnuna, tant li għamel appell biex min kellu xi dgħajsa jagħti l-għajnuna li jista' fejn kien possibbli.

Il-bini ġralu ħsara strutturali tant li wara kien hemm xi postijiet li ġew ikkundandati sakemm isirulhom it-tiswijiet meħtieġa. Il-bdiewa mhux talli tilfu l-prodotti li kellhom miżrugħa imma anke ħafna mill-merħliet u l-annimali tagħhom ġew imkaxkra mil-wied li beda għaddej u jkaxkar kull ma jsib quddiemu. Il-Marsa, l-Imsida, Birkirkara u Ħal Qormi kienu qishom xmara maqtugħa għaliha b'ħafna siġar, għamara, mogħoż u annimali oħra f'wiċċ l-ilma, maqtugħin għalihom fejn ħadd ma seta' jagħti l-għajnuna billi dak iż-żmien ma kienx hawn mezzi moderni u ħadd ma ried jipperikola ħajtu.

L-istorja li tolqot lilna minn ras il-għajn hija li fost l-imwiet li ġraw madwar Malta minħabba dan il-maltemp, kien hemm żewġt itfal Żwieten li kull filgħodu kienu jmorru jgħinu xi ftit lill-familja tagħhom billi jiġbru l-ħobż għall-annimali tagħhom. Dawn iż-żgħażagħ kienu Carmelo Baldacchino ta' 12-il sena u Ġużeppi Bugeja ta' 13-il sena li nhar il-Ġimgħa kienu fl-inħawi tal-Kottonera u nqabdu fil-maltempata. Meta l-ġenituri tagħhow raw li għadhom ma ġewx il-ġenituri tagħhom għamlu rapport lill-pulizija u bdiet tfittxija intensiva għalihom madwar l-inħawi tal-Kottonera. Sar magħruf li kienu dehru sejrin il-Fgura li dak iż-żmien kienet għadha kollha raba' għall-inħawi ta' Bormla. Dan it-tagħrif għadda lill-pulizija minn ċertu Carmelo Attard. It-tfittxija kompliet matul il-lejt kollu mingħajr l-ebda riżultat.

Is-Sibt fil-għodu kompliet it-tfittxija fejn l-ispettur Calleja ordna lill-kontistabbli Sacco u ieħor biex imorru ħdejn il-mina tal-Polverista fejn hemm mina taħt l-art għall-ilmijiet li jiġu min-naħa tal-Fgura u Għajn Dwieli biex jgħaddi minnha. Meta waslu ħdejn il-grada tal-mina ta' din li sfog ta' l-ilma, quddiem l-mina ta' San Tumas il-pulizja sabet gakketta żgħir li ġabruha u meta ġiet murija lill-ġenituri tat-tfal neqsin sar magħruf li din kienet il-ġakketta ta' Ġużeppi Bugeja.

Il-pulizija bdew jagħmlu it-tfittxija ġo dak il-kanal mimli ilma u tajn billi ġew ipprovduti bi dwal u ġew

marbuta bi ħbula biex f'kas ta' diffikultà jiġu miġbuda lura. Wara ħafna diffikultajiet speċjalment minħabba n-nuqqas ta' arja l-ewwel li sabu kien ġisem ta' żiemel li kien tkaxkar mill-wied u aktar 'il ġewwa sabu l-igsma taż-żewġ żgħażagħ sfortunati mingħajr ebda sinjal ta' ħajja. Kellhom biċċa xogħol iebsa biex ħarġuhom minn hemm ġew għax riedu joqogħdu attent li ma jweġġgħux huma. Il-pubbliku kellu kull tifħir għal dawk iż-żewġ kuntistabbli li daħlu hemm ġew u ħarġu magħhom il-katavri ta' dawk iż-żewġt itfal sfortunati.

Infetħet inkjesta mill-maġistrat megħjun mit-tobba Dr. Jaccarini u Dr. Micallef Eyhaud. Wara li l-katavri ġew meħuda fil-kamra mortwarja fl-isptar Ċentrali fejn saret l-awtopsja fuqhom, u sar magħruf li kienu tal-vittmi neqsin naturalment irriżulta li mietu fgati bl-ilma li belgħu.

Minn xhieda rriżulta li waqt il-maltempata kienu tlett itfal fl-inħawi li ma tawx kas tal-periklu li kienu jinsabu fih, huma ħatfu l-okkażjoni meta għadda Carmelo Montebello bil-karozzin li kien sejjer lejn iż-Żejtun u rikbu fuq il-parti ta' wara tal-karozzin li kient mgħottija bl-ilma. Montebello qal fix-xhieda tiegħu quddiem il-magistrat li ż-żiemel tiegħu waqa' u l-karozzin inqaleb u t-tfal waqgħu kollha u bdew jinġarru mill-wied li kien għaddej b'qawwa kbira. Montebello qabad wieħed minnhom u salvah waqt li t-tnejn l-oħra baqgħu jinġarru mal-wied, jitħabtu ma' l-ilmijiet biex isibu xi ħaġa ma' xiex jaqbdu, imma kollu għal xejn għax baqgħu sejrin għal ġol-gandott ta' taħt l-art li jieħu 'l ġewwa xi mil u nofs fejn instabu mingħajr ħajja.

Jingħad li dawn it-tfal rikbu fuq il-parti ta' wara ta' karozzin, li ma sibtx ta' minn kien u ma nistax ngħid jekk kienx li stess wieħed u li l-kuċċier beda jkeċċihom u jbeżżahom bil-frosta biex jinżlu minn wara l-karozzin u wara dawn sabu ruħhom imkaxkra mill-ilmijiet qawwija li kienu nixlin.

Ta' min jgħid li f'dik il-maltempata għamlet xita daqs kemm ġieli għamlet f'xitwa sħiħ, billi l-gazzetta The Malta Daily Chronicle ġabet statistika ta' kemm għamlet bejn is-17 ta' Ottubru u l-20 ta' l-istess xhar, li taqra hekk, li jinqraw f'pulzieri:

Siġġiewi	3.38	Mosta	3.56
Mdina	3.86	Qormi	5.49
Lija	4.84	Żebbuġ	5.92
Kirkop	6.25	B'Kara	6.25
Żejtun	7.33	Ħamrun	7.59
Sliema	8.14	Isla	11.24
Valletta	11.57	Żabbar	13.03
Bormla	15.26	Birgu	16.03

† Carmelo — † Giuseppe

18-10-1913
R.I.P.

Dawn iż-żewġt itfal sfortunati wara li saru l-proċeduti meħtieġa mill-qorti flimkien mal-pulizija, ġew midfuna fiċ-ċimiterju ta' Sta. Marija Addolorata.

Bħala tifkira u fl-istess ħin għal min ikun għaddej minn barra l-mina ta' San Tumas f'Bormla ġiet imwaħħla lapida mas-sur b'żewġt islaleb fuqha u l-ismijiet tal-vittmi biex dak li jkun għaddej minn hemm jgħid xi talba għal ruħhom.

Ħajr lil Kan. Dun Joe Abela.

Referenzi:
Arkivju Nazzjonali Santu Spirtu

Liberty Store

Self-Service

6, Triq il-Ħerba, Żejtun